

**Inusitata eademque optima honestioris
juventutis methodus, tum in reliquis studiis
scholasticis tum praecipue in lingua latina**

1752

Tillykke med din eBog

Du har modtaget en eBog via **Det Kongelige Biblioteks EOD-service**.

Vi håber, du vil finde den både nyttig og let at anvende. eBogen er leveret til dig som en søgbar PDF-fil, og det giver dig nogle særlige anvendelses-muligheder.

Hvordan du bruger eBogen

Læse på din skærm

Du kan åbne og læse eBogen via din almindelige PDF-reader, der ligeledes giver dig mulighed for at bladre mellem siderne og zoome i teksten.

Udskrive på din printer

Du kan skrive hele – eller enkelte sider af - eBogen ud på din egen printer.

Gemme på din computer

Du kan let gemme eBogen på din private computer, USB-nøgle eller diskette.

Søge tekst

Du kan søge efter ord, dele af ord eller hele sætninger, i eBogen ved at bruge PDF-Reader'ens indbyggede søgefacilitet. Denne finder du ved at klikke på ikonet "Search" , eller trykke på tastaturknapperne [Ctrl+f].

Kopiere og genbruge tekst

Du kan kopiere tekst fra eBogen ved at klikke på ikonet "Select toolbar" , indramme den tekst, du ønsker kopieret og trykke på tastaturknapperne [Ctrl+c]. Du indsætter teksten, hvor du ønsker det, ved at klikke [Ctrl+v].

Kopiere og genbruge billeder

Du kan kopiere billeder fra eBogen ved at klikke på ikonet "Snapshot Tool" og indramme billedet, du ønsker kopieret. Du indsætter billedet, hvor du ønsker det, ved at klikke [Ctrl+v].

Betingelser for brug

Bruger du eBøger fra Det Kongelige Biblioteks EOD-service accepterer du samtidig de betingelser, der knytter sig til brugen af disse pdf-filer. Den vigtigste af disse betingelser er, at du kun må anvende eBøgerne til personlig ikke-kommerciel brug.

Læs alle betingelserne på <http://books2ebooks.eu/odm/html/kb/da/agb.html>

15-17

PRO SUMMIS IN PHILOSOPHIA
HONORIBUS RITE CONSEQUENDIS
INUSITATAM EANDEM-
QVE OPTIMAM HONESTIORIS
JUVENTUTIS ERUDIENDÆ
METHODUM,
TUM IN RELIQVIS STUDIIS SCHOLASTICIS,
TUM PRÆCIPUE
IN LINGVA LATINA;
SUB DIVINIS AUSPICIIS,
EX DECRETO ET CONSENSU AMPLISSIMI
PHILOSOPHORUM ORDINIS,
P R Æ S I D E
VIRO AMPLISSIMO,
JO. CHRISTOPH. HENNINGS,
P. P. O.
ANNO MDCCCLII. DIE VII. JUNII
H. L. Q. C.
PUBLICE DIJUDICANDAM DABIT
JOANNES BERNARDUS BASEDOW.

K I L I Æ,
LITTERIS GODOFREDI BARTSCHII, ACAD. TYPOGR.

Exemplar

ILLVSTRISSIMO

ATQVE

EXCELLENTISSIMO DOMINO,

DOMINO

JOANNI A PECHLIN,

NOBILI A LOEWENBACH,

S. R. I. BANDERESIO ET LIBERO

BARONI,

CÆSAREÆ CELSITUDINIS,

MAGNI RVSSORVM DVCIS, AC DVCIS

HOLSATIÆ ET SLESVICI CET. CET.

A CONSILIIS INTIMIS,

ORDINVM AVRATORVM S. ALEXAN-

DRI NEWFSKY ET ANNÆ EQVITI,

MÆCENATI AC DOMINO

MEO DEVOTE COLENDO.

ILLUSTRISSE
ET EXCELLENTISSE DOMINE.

 quantum in singulari TUA eruditione, inque TUO, quo literas benignissime prosequi soles, incomparabili favore, omni literarum generi tum incitamenti, tum spei & securitatis positum sit, licet ipse TU præ modestia diffitearis; effectus
tamen,

tamen, qui optimum caussarum sunt indicium,
clarissime ostendunt. Quos venerabundus in-
tuens, eo progressus audaciæ sum, harum ut
devota pagellarum oblatione submissee TE ve-
niam rogem, aliquando paullo majora, quæ a-
liquanto minori cum temeritate nomini TUO
Illustriissimo inscribere possim, moliendi. Cu-
jus cœpti aliquam certe excusationem anxie
quaerens, aliam invenire non potui, nisi quod
doceat experientia, maximos quosque & illu-
strissimos viros, quo vera animi & ingenii ma-
gnitudine altissimas, in quibus positi sunt, di-
gnitates, & summum generis splendorem ma-
gis superant, eo indulgentius eorum, qui ope-
ram suam in literarum augmentum conferre

pro virili student, quantuloscunque conatus
respicere solere. Quare audaciam meam non
tam fortuna, quod ajunt, adjutum iri spero,
quam TUÆ confisus incomparabili benigni-
tati, TE supplex oro & obtestor, ne hac in
persuasione fuisse audacem, me unquam poe-
niteat. Quam eximiam & animi TUI magni-
tudini parem indulgentiam ac gratiam meo in
animo TIBI devotissimo tam alte reponam, ut
summopere TIBI, EXCELLENTISSI-
ME, debere me & ipse agnoscam, & quan-
tum in me est, palam faciam, ac denique TE,
patriæ spem, literarum tutamen, principum
delicias, afflictorum solatium, TUAMque
Illustrissimam gentem ardentissimis precibus
summo

summo rerum moderatori assiduo com-
dem, nec ea, qua par est, animi devotione,
gratiarumque actione unquam, dum spiro,
esse desinam

VIR ILLUSTRISSE,

EXCELLENTISSIMI
TUI NOMINIS

Kilonii, mense Junio,
anno MDCCLII.

devotissimus cultor

JOANNES BERNARDUS BASEDOW.

INDEX CAPITUM.

- CAPUT I.** De vulgo vitiose in Methodo cœptis.
- CAPUT II.** Methodus inusitata & naturalis omnium scholasticorum studiorum, inprimis linguæ latinæ.
- CAPUT III.** Prima Syntaxeos latinæ, captui ejus, qui usu linguæ facultatem & auctorum intelligentiam sibi comparavit, accommodatæ delineatio.
- CAPUT IV.** Quarundam objectionum dubiorumque rejectio, instituti paucis sed illustrissimis testimoniis probatio.

PRÆFA-

PRÆFATIO.

Fa differam, lectores, quæ ut omnibus placeant, fieri non potest; ut multis, vehementer opto; ut paucis, fore nullus dubito. Etenim novam studiorum puerilium methodum, non inauditam eam quidem, sed inusitatam tamen, publice propono examinandam. Equidem non ignoro, nihil vulgo tritius, insipidius ac hominis ad majora aspirantis diligentia indignius putari, quam vel scribendo pulverem excitare scholasticum, vel legendo haurire excitatum. Præterea tot exstant maximorum pariter ac minimorum virorum de educatione & institutione puerili consilia & tentamina, ut unus MORHOFIUS multis de ea re disputationibus materiam præbere queat. Nihilo tamen minus huic potius tractationi, quam cuivis alii applicui animum, nec vana ductus cupiditate res moliendi novas, nec tractus sinistris multorum de consilio meo iudiciis; sed fretus veritate, experientia confirmatus. Quicquid superest timoris, vestra, auditores, benevolentia atque æquitas mihi excutiat, impense & enixe vos rogo. Non plane indignum me esse, cuius & conatibus faveatis, & erroribus, quibus carere hoc opusculum minime potest, detis veniam, hisce ex causis facile probatur. Primo enim inter omnes, qui me bene norunt, constat, casu magis & alieno consilio, quam mea inventione me in hanc methodum incidisse. Quare quibus aliquatenus probatur, iis modeste confiteor, laudum earum nullam mihi aliam deberi partem, nisi eam, quæ tribuitur homini rectiora monentibus non repugnant, suffragia & consilia non ex numero sed ex pondere æstimanti, eaque, quæ obscure & breviter ab alio suppedita consilia sunt, attentione sua & diligentia expediendi, & effecta dare pro viribus conanti. Deinde si cui temerarium videatur, ea, quæ privatim exercere forte non absurdum sit, multorum invidiæ & obtrectioni publice objicere, is quæso meminerit, nostrum

cujusque esse, studium, diligentiam & operam in iis potius collocare, in quibus plurimis, maxime prodesse posse nobis videamur, non in his, quibus plurimorum speremus captare benevolentiam. Quid porro consultius, quam de rebus nondum satis elaboratis publice scribendo & disputando multorum explorare judicia, quo consiliorum nostrorum vitiosa, aliena auctoritate emendentur, inopiæ nostræ aliorum opibus succurratur, & alia, quæ hæsitanter, licet vere, asseveramus, doctorum virorum consensu certiora nobis reddantur. Igitur animum induxi, quam brevissime hic de ea re agere; & tum demum doctorum monitis auctus & emendatus hæc cogitara justo libello copiosius & explicatius persequar.

Scribam igitur de puerorum institutione. Sed ea, quæ ubivis obvia sunt, strictim tantum attingam. Nec mihi quicquam cum publicis literarum ludis negotii est. Privatam duntaxat persequor methodum, qua duci ii possunt, qui & sunt in re lautiori, & dicati Musis, & quorum gratia præceptor unus aut plures simul, homines non indocti, cordati satis, & inprimis laboriosi ali possunt, qui discipuli unius aut paucorum institutioni omne tempus suum, omne studium, omnem operam tribuere & velint & spei vitæque suæ ratione possint. Quid de publica sentiam institutione, hæccine emendari atque ad hanc naturalem methodum conformari queat, paucis dicam. De virtutibus puerorum moribusque formandis ea non repetam, quæ Salomo, Siracides, Plutarchus, Quintilianus, Lockius, Rollinus, Stülzerus alii prudenter & copiose monuerunt. Mihi nunc scientia & studia scholastica magis curæ sunt, quæ inter quoniam lingua latina eheu! huc usque maximo, immo omni fere angore, dolore, tempore & labore pueris constat, hujus mihi ratio habebitur maxime. Quod si de ea non semper docte satis & perfecte disputaturus sum; distinguendum esse puto inter errores, quorum causa in me est, qui me mediocriter tantum linguæ latinæ indole & arte critica tinctum profiteor, & inter eos, qui methodum meam, quæ ab exercitatissimo & doctissimo quoque longe, quam a me, felicius exercebitur, vitiosam, inutilem & damnosam esse evincere possint, quorum ego aut nullum, aut, si qui sunt, facile evitabiles in instituto meo reperiri posse ita spero, tanquam cujus experientia confirmavit animum Adspiret cœptis Deus, faveant patroni, dent benigne veniam, qui aut plus sapiunt, aut plus sapere sibi videntur.

CAPUT I.

De vitiose in methodo vulgari cœptis.

§. 1.

Methodi vulgaris difficultates & defectus ostensurus, non id ago, hac ut via multos evasisse magnos viros inficiet. Sunt præclara & divina ingenia, quæ ex omnibus difficultatibus dexteritate emergunt. Quæ autem quia pauca sunt, quis est, qui ea mihi ad approbandam consuetæ institutionis rationem tanquam exempla objicere audeat? Nec equidem diffiteor, mentes mediocritatem non excedentes hac tritissima via ad aliquam liberalium artium cognitionem habitumque tandem aliquando multis exhaustis laboribus, consumta quarta eademque optima vitæ humanæ parte pervenire posse. Multo vero minus contenderim, nusquam esse viros, qui aut publice aut privatim docentes in hac vel illa parte methodum, quam vulgarem dico, emendent, ejusque aliquomodo complanent asperitatem. Sed vulgarem voco methodum eam docendi rationem, cujus singula præcepta & partes a plerisque tum in scholis publicis (forte nec necessario) tum privatim (& hoc meo quidem judicio imprudenter) exercentur. Hæc est illa methodus, quam puerilis ætatis vindex pro virili impugnabo, ostensurus, quibus ea ambagibus ducat; quaque & brevior & amœnior via duce natura ad eundem finem perveniatur.

§. 2. Atque quod primo loco quiritabundus commemorem, quis cordatus non ægre fert, primos vitæ annos, quorum aliquis in formandis puerorum animis iisdemque disciplinarum semine conspergendis usus esse potest, (de secundo ad septimum usque annum dico) vulgo aut prorsus vere inutiles fugere, nec præterquam ea, quæ fortuito in puerorum sensus cadendo eos doceant, quicquam fieri, quo futuris puerorum studiis aliqua afferatur utilitas. Docentur quidem signa literarum noscere, syllabas componere, legere. At vero fatendum etiam est, vulgo ita fieri, ut studiorum librorumque tædium in his exercitationibus conceptum multi pueri per totam vitam conservent. Prætereo fabulas aniles, narratiunculas impias & insulas, quibus tenera hæc & cerea ætas a nutricibus & custodibus proletariis imbui solet. Hoc tantum dico, illustriores pueros, quibus lauta est res, quique rei vel publicæ vel amplæ privæ, vel tribunali vel cathedræ vel aulæ educantur, & posse & debere in hac

pretiosa vitæ parte a secundo vel tertio anno cordati cujusdam nec indocti magistri curæ tradi, qui ingeniose ludendo, acute jocando, consulte narrando, res sensibus objectas earumque causas prudenter explicando, amice & graviter monendo discipuli animum multis ad severiora studia & vitæ officia subsidiis instruat & præparet, & ita legere & numerare doceat, ut nisi effectu, se discere, discipulus non animadvertat.

§. 3. Omnis nostra a sensibus incipit cognitio, & experientia rerum magistra est. Hinc efficitur omnibus in disciplinis, ut multa pueris obscura maneant hanc solam ob causam, quoniam ea non viderint audierintve, sine quibus præcepta moralia, institutiones theologicæ, historicæ, philosophicæ, quibus instruenda tenera ætas est, nihil sunt aliud, quam æs resonans & cimbalum tinniens. Ejusmodi sunt observationes quædam de telluris virtute, alia vitæ necessaria sponte, alia non nisi accedente hominum cura & labore gignendi, de animalium hominumque ortu; de hominum ætatibus; de consortii humani ad felicitatem communem necessitate; de pactorum & legum virtute; de magistratuum pœnarumque usu; de opificiis, mercatura, pecuniaria; de variis vitæ amictumque parandi modis; de bellorum causis & rationibus; de primis sanæ rationis notionumque communium principiis; de modo rerum gestarum memoriam ad posteros aut traditione aut literarum monumentis propagandi; de casu & fortuna; de verisimili; de orbis terrarum facie, multisque aliis.

§. 4. Verum hæ observationes nonne tandem aliquando aut pueris sponte occurrunt, aut in explicandis singularum disciplinarum principiis traduntur? Id vero fit. Sed tum justo serius est. Multo majorem fructum ex scholis caperent pueri, si a prima ætate his ex omni eruditione a præceptore colligendis observationibus non carerent. Sed vulgo casui committuntur. Quo fit, sero ut sapere incipiant, & rerum pro cognitione verba non intellecta capient; ut fœdissimis ineptissimisque erroribus scateant; ut denique non ex animi affectu, sed jussi & coacti, ore, non mente, Deum colant, vitæque suæ officia fustis, famis & ignominie metu potius, quam quod ita homine dignum putent, aliquatenus præstare videantur. At dices; sunt hæc ultra pueri vires. Nequaquam, boni viri. Tantum capit puer, quantum præceptor vel ex rebus sensui subjectis vel ex earum descriptione sine saltu rite, recte, perspicue

spicue demonstrare valet. Etenim anima haud crescit, ut corpus secundum annorum numerum, sed prout iudicii & ratiocinii materia, quæ experientia est, aut re ipsa, aut sermonis auxilio vel mature vel tarde suppeditatur. Quare, quæ dixi, puerili ætati tantum abest ut repugnent, ut pleraque a cordato prius tradi queant, quam literarum figuras & lectionis rudimenta pueros docere necesse sit.

§. 5. Quid de vulgari, qua religionis fundamenta poni videntur, methodo multa dicam? Quorsum illæ præcatiunculæ, illa sacri codicis dicta, abditissimis referta veritatibus, quorum ne apicem quidem intelligunt parvuli, quæ tamen laboriose memoriæ mandare, tædiose recitare balbutientes consuefieri solent? E. c. *Pater noster* &c. *Unus in tribus personis Deus*; *Christum amare præstat sapientiam*; *Christi sanguis purgat nos*; *Homo non vivit duntaxat pane* &c. Quorsum hæc iis, qui ne vocabula quidem, ne dicam sententiam, de trinitate, Dei regno, peccato, sanguine Christi, de ecclesia eatholica animo comprehendunt? Forte an in spem futuræ discunt intelligentiæ? Verum nonne satius est, discere & recitare ea, quæ nunc intelliguntur, quorumque recordatio viam ad difficiliorum adyta aperit? Sic de pericopis evangeliorum & epistolarum mea etiam habet sententia, quarum materia explicatioque toties in vita nostra bene & male repetitur, ut fieri non possit, quin omnem ex his locis fructum percipiamus, etiamsi nunquam in scholis edidicissemus. Eadem Psalmorum ratio est. In summa. Non intellecta memoriæ mundanda non sunt. Nunquam enim eorum destituimur copia. quæ parvulis intelligibilia sunt. Quorum si frequens recordatio magnam utilitatem habet, causæ nihil dico, quin iis ediscendis puerorum exerceatur memoria.

§. 6. Redeundum ad Theologiam est. Non spero esse, qui neget, alias sacri codices partes aliis puerorum captui aecommodatiores & lectione etiam digniores esse. Quid igitur juvat, ejus lectionem protinus a capite ad calcem absolvendam pueris instituere? cum sufficiat parvulis imo etiam multis, qui Theologiæ profitendæ non dicati sunt, adultis, de nonnullis libris infinitisque sacrarum literarum capitibus summam scire; e contrario alii libri, alia loca nunquam satis a quoque intelligi, legi, repeti, imbibi & in succum & sanguinem verti queant? Nec dicere aulam, annæ minores Beati LUYHERI cathedeticæ institutio-

nes, quibus ediscendis prima ætas occupatur, aptiores sint, quibus veritates divinæ jam antea alio modo cognitæ & perceptæ in memoriam revocentur, inque ea conserventur, quam quibus prima Christianismi rudimenta teneræ ætati explicentur atque inculcentur. Nam si a decem præceptis & primo Symboli articulo recesseris, reliqua talia sunt, ut fere singula verba magnum cognitionum cumulum ad sui intelligentiam desiderent, atque non nisi ex sacra historia & profana, ex articulis Christianismi abstrusioribus explicari queant. Verum non intellecta memoriæ mandare & rædium & difficile est. Ea autem, quorum nec sententiam capis, nec veritatem rite demonstratam habes, credere & profiteri juberi, quemadmodum vulgo jubentur parvuli, aut fidem minime solidam gignit, qua his profanis quidem temporibus maxime eget illustrior juvenus; aut profanæ Christianismi contemtionis & rejectionis viam sternit. Utinam igitur Theologi ægre non ferrent, ut pueri alia quâdam via, a facilioribus ad difficiliora eundo, vel ex meris dictis biblicis vel ex libellis in hunc usum adornatis, Christianismi principia sic imbibere, ut de ejus veritate a primis annis magis persuaderetur illis, quam in Lutheri Catechismo explicando commode fieri potest. Tum demum utilissime explicari & memoriæ comendari posset hic libellus ecclesiæ symbolicus.

§. 7. His de rebus plures quidem afferri querelæ possunt, sed quas multi magni viri in scriptis suis docte & copiose exposuerunt, quorum ego prudenter & eleganter dicta hic non repetam. Liceat vero hæc interrogare: Quomodo oracula divina lectu amœna & cara maneant, a prima si pueritia duris sane telis ad ea legenda cogimur? Qui præcepta divina in animum penetrent puerorum, nisi, quod vulgo negligitur, eorum tum justitia, tum necessitas utilitasque in rem & publicam & cuiusque privatam iis a præceptoribus ostendatur? Unde affectu plenus Dei amor; unde ingenuus ejus timor, unde utilis sapientiæ, potentiæ, bonitatis divinæ admiratio, nisi, quomodo per majores parentesque originem nobis dederit; terræ inexhausto proventu nos alat, vestiat, domiciliorumque nobis suppeditet materiam; quomodo amore parentibus in prolem insito, artibus & nostris & alienis, mutuo hominis in hominem officio nos locupletet, magistratuum armorumque beueficio nos tueatur, vivis mortuisque doctoribus doceat, nisi hæc, inquam, & multa alia

alia, quæ autem virilem ætatem vix attingi solent, dilucide oculis puero-
rum animisque offerantur? Quam sero hæc casu discuntur? Quanta i-
gitur carent utilitate pueri, qua eos, quibus a prima ætate cordatus
præceptor ali potest, carere nequaquam oportet?

§. 8. Latinam vero linguam si spectas, malum! quam infiniti, quam
inutiles labores vulgo pueris exhauriendi sunt? Quantum tædii devo-
randum? Quot perpetienda verbera, aliæque cestigationes, priusquam
eo perveniant, unum alterumve auctorem aliquatenus ut intelligant,
pueriliter imitentur, laboris & barbare vertere valeant, corralisque
undique phrasibus oratiunculam dicam? an centonem? latino sermone
consuere ægre discant. Hic equidem non negaverim, rem per se esse
difficilem & tædiosam, linguam aliquam ita discere, tantamque eius
sibi parare facultatem, ut & recte loqui & proprie vertere in eam, & tum
pure tum concinne & ornate in ea scribere valeas. Verum quid me-
thodus hic possit vel retardando vel promovendo, dubitare posse arbi-
tror neminem. Age igitur! methodum contemplemur vulgarem, intelle-
ctisque ejus incommodis inquiramus, num qua hac natura convenientior,
facilior & promptior usquam sit. Quam inventam, ubi per hominum ju-
dicia, temporumque superstitionem licet, sequamur; non inventam
inter pia cordatorum desideria ponemus.

§. 9. Omnis ad linguæ facultatem hæc tria requiruntur, intelligere
posse, scribere posse, loqui posse. Quorum quodque duobus eget subsidiis,
videlicet singularum vocum significationes vel ex sæpe juncta cum vocibus
rerum perceptione, vel ex frequenti versione intelligere & memoriter
tenere; deinde, quid qualibet vox in comitatu & contextu orationis
significet, perspicere, itemque memoriter tenere. Posterius nunquam
perfectum & omni numero absolutum esse potest, nisi vocum natura
ex etymologia; combinatio vero ad efficiendam hanc aliamve senten-
tiam ex syntaxi pernoscat. Quo fit, ad perfectam linguæ faculta-
tem hæc duo ut requirantur, vocum singularum significatus familiares
sibi habere; atque in ambiguitate, auctoris sententiam regularum ope
eruere, suumque sermonem eodem subsidio perspicuum & stabilem
reddere.

§. 10. Quid vulgo igitur fit, ut vocum significationes pueris red-
dantur cognita? Nimirum rerum, actionumque signa seu nomina e-
discun-

discuntur. Cujus instituti hæc sunt incommoda & difficultates. Primo, homines, quorum pueri pars sunt, ita sumus comparati, ut incredibilem quandam res, quibus judicium & ratio exercetur, phantasia vero jucunde afficitur, cognoscendi cupidinem habentes ægre feramus, si quis memoria, phantasia, attentione nostra ita abuti vult, ut legere, memoriter tenere, recitare aliquid cogat, quo nihil materiæ vel judicium exercendi, vel phantasiam oblectandi suppeditatur. Voces vero sparsim & sine nexu auditæ lectæve nihil tale nobis afferunt. Quod si quis dicat, vocibus significari res, easque meditandi congerere materiam, is sciat, me ab ipso minime impugnari. Nam vocabula discere jussi res iis subjectas aut prorsus imaginari prohibemur; aut raro licitum nobis est, utpote de sono præcipue sollicitis. Quare vocabula edificendi studium perinde voluptati nostræ adversatur, ac si quis liber inverso verborum ordine, ab ultimæ paginæ postremo ad primæ primum usque tories per legendus esset, donec memoriæ inhareret. Jam omnes interrogatos velim, num quis sine ingenti tædio tale quid suscipere possit; anne vita nobis acerba videatur, multos si annos in ejusmodi desudandum esset opere, diligentiaque hoc in genere defectus dolorem nobis contraheret & contumeliam? Quis est igitur, qui miretur, pueros ægre ad librum memorialem ediscendum adigi; gravius fieri, quod male feratur, onus; inde omnium literarum tedium enasci, ingenia hebetari, valetudinem frangi? Quis mecum non optet, hac cruce ut liberata juvenus alia quadam methodo eundem ad finem perveniret? Prætereo leviores inveteratæ methodi hoc in genere errores, qui sunt, cum multa discuntur vocabula, quorum aut nunquam usus erit, aut prius oblitterabitur memoria; cum res vocabulis subjectæ discipulis raro monstrantur explicanturve, quod mirum quam memoriam juvar; cum e contrario sonum in sonum vertendo sibi aliquid scire discipuli videri consuecunt, quæ consuetudo dici non potest, quantum literis damni afferat.

§. 11. Alterum, ut supra dixi, subsidium, grammaticorum in regulis positum est. Videtur fortasse cuidam, ad intelligendum hisce regulis adeo opus non esse; vulgus Romanum prosam ligatamque orationem sine his intellexisse; præceptorum grammatices expertem diuturno lectionis auditionisque usu vel difficillimas periodos, poetarumque tricas intelligere posse. Esto. At primo non omnibus, ut toties exercentur.

vacat.

vacat. Certe quandoquidem latina lingua mortua est, nec nisi ex unius alteriusve præceptoris ore auditur, solus loquendi legendique usus plurima difficiliora auctorum loca vix ac ne vix quidem nobis aperiret. Adde, quod quotidiana in nostris hominibus experientia docet, homines vernaculæ regulis haud instructos, quantumlibet legerint audierintque, sæpe tamen in poetis nostratibus invenire, quod non, quod secus intelligant. Taceo plerosque Musis dicatos ea mente disciplinæ scholasticæ tradi, ut non intelligere solum, sed & scribere, & si potest, recte latine loqui discant, quod profecto sine grammaticorum auxilio, ut par est, nullo modo fieri unquam potest.

§. 12. Grammatices vero Etymologia & Syntaxis primariæ partes sunt. Hic vulgo peccatur, quod nominum verborumque flectiones ediscendæ pueris tum jam mandantur, cum, quid quæque orationis pars sibi velit, quorsum numeri, casus, modi, tempora, personæ conducant, nondum cognitum habent; cum flectendæ voces nullam linguæ facultatem habentibus adhuc barbaræ & monstrosæ videntur. Nam quis non pervidet, hanc operam minus tædii, amœnitatis autem plus habituram, si exspectaremus, donec, quem in usum fiat, ex generalibus omnium linguarum qualitatibus, iis demonstratum sit, & legendo, loquendoque eorum & aures & linguæ vocibus terminationibusque accipiendis & proferendis magis idoneæ & assuefactæ sint. Porro nimis mature inhereatur declinationibus ex Græcia translatis; anomalix nimis insistitur ediscendæ, cum sufficiat, sæpius legere, & oborta aurium dubitatione scire, ubi hæc tractatio inveniat. Generum anomalias non arbitror ediscendas, sed dijudicandas ex apposito adjectivo, in ambiguitate vero, recurrendum ad Grammaticam. Nec multo aliter de comparatione sentio, motione, præteritis & supinis, multisque aliis Etymologiæ præceptis. Usus præeat, regula sequatur, cujus vulgo sit contrarium.

§. 13. Syntaxeos vero regulas non ante explicatas, non usu probatas vi & armis puerorum inculcare memoriæ, quid aliud est, quam insanire & delirare? Quarum pleræque quam sint obscuræ, ambiguæ, intricatæ, nunc non dicam. Nam eas fateor difficultates vix evitari posse, nisi Etymologiæ causas, philosophorum ritu, discipulis explicueris, ac priusquam eos ad Syntaxin admittas, enuntiationis naturam, partes, qualitates ordinate pertractes; ubi fieri non potest, quin subjecti, attri-

buti, objecti, rei proprietatis, causæ multiplicis intelligentia aperiatur, cui ut opinor, ceu fundamento non latinæ solum, sed omnium, quotquot sunt, linguarum Syntaxis superstruenda est. Hic tantum illud urgebo, graviter errare eos, qui Syntaxeos regulas aliter, quam explicando, legendo, repetendo discipulos docere volunt. Parta vero pueris earum intelligentia, comparato earum per elaborationes aliquo usu, si qui felici memoria sunt, hi quin primarias ediscant, ego sane nihil repugno.

§. 14. Optima Etymologiæ exercitatio, resolutio vocum grammatica est, quam analytin vocant. Cujus frequens repetitio eo est necessaria magis, si puer nec ex libro memoriali vocabula, nec ex grammatice præteritorum & supinorum exceptiones edidicit, sed audiendo, confabulando, legendo ad eam, qua gaudet, linguæ facultatem pervenit. Vulgarem igitur hujus methodum minime reprehendo, modo ne omnes ad unam voces in auctore occurrentes, sed eæ duntaxat, quas non satis hucusque cognitæ discipulus habet, quotidie resolvantur, nec prius hæc instituaturs exercitatio, quam primariis Syntaxeos præceptis imbutus sit discipulus. Sic nec omnes auctoris periodi, ut vocant, construendæ sunt, sed difficiliores tantum. Quod vulgo si fieret, quantum obsecro temporis faceremus compendium! Poetæ optimum hujus exercitationis instrumentum sunt. Verum auctorum expositionem, quam vocant, tantum abest, ut ea, qua fieri solet, ratione institutam approbem, ut equidem potius, quid utrique linguæ vernaculæ & latinæ magis noxium; discipulo præceptorique fastidiosius sit, nescire me fatear. Ferendum ad tempus, imo suadendum esset, si ea tantum auctorum loca, quæ per utriusque indolem linguæ ad verbum verti possunt, vertenda hoc modo darentur. Ast vulgo vertitur Phædrus, Tetentius, Cornelius. Hinc credo factum esse, ut complures docti viri ita vernacule scribant, ut Romæ non in Germania nati educatique videantur. Quanta vero obscuro hoc turpitudini iis est, qui adolescentum in latino sermone lapsus toridem maledictis aut plagis compensant, & vel stulte vel pueriliter crispato naso ridet, si quando phrasis auream ætatem non sapit, aut homo cetera non indoctus memoriæ lapsu aut alia cogitans Prisciano, ut nugantur, alapam impegit?

§. 15. Mea igitur de libris latinis convertendo interpretandis, nec

non

non de vernaculi sermonis in latinum conversione, deque librorum delectu hæc sententia est. Priusquam puer interpretari vertendo incipiat, utramque linguam ex privato utriusque usu calleat, nec utriusque Syntaxeos sit imperitus. Tum vero vertendum nihil est, quin tam argumentum totum quam singulæ penſi periodi, imo singularum vocum emphases, a discipulo in ea, ex qua convertere debet, lingua intelligantur, pernoscantur, sentiantur, atque memorabiles idiotismi a præceptore ostensi, phrasés elegantiores eius, in quam converti debet, linguæ suppeditatae sint. Lexicon enim pueris non sæpius adeundum est, quam ut eo tandem uti assueſcant. Hæc scriptam maxime versionem attinent. De communi autem scriptæ & dictæ versionis ratione animadverti, nec construendo nec verba verbis reddendo fieri debere, nisi illud ob difficultates necessarium, hoc ob utriusque indolis linguæ convenientiam innocuum sit; prætereunda mere legendo a discipulo esse, quæ quotidie occurrunt; poetas non vertendos prius, quam latine expoluerit præceptor, nec tum ad verbum, sed ad sensum; interpretationem vernacule scriptorum, convertendo scilicet in latinum sermonem, æque tum ore tum stilo exercendam esse, quam auctorum classicorum. Quare miror Gellerti epistolæ, Hagedorni fabellæ, Moshemii orationes, Bosſueti a Kramero translata Historiam non æque in scholis privatimque, latine, ut ajunt, exponi, quam Phædrum, Ciceronem, Curtium vernacule. At hic hæret aqua. Nam quotusquisque discipulus vulgo eruditus eo pervenit, ut hoc possit? Quid quod ipsi præceptores vulgo docti non possumus magis? Denique asseverare ausim, in legendis classicis eo, quo fit, tempore, totius eruditionis progressum in pueris non optime promoveri. Magnum enim & temporis & laboris compendium est, si nunquam (certe non diutius ac necesse est) soli linguæ studemus, sed tractando res & disciplinas scholasticas, linguarum facultatem ceu fortuitam accessionem adipiscimur. Esse autem alia latine scripta, quæ scientiarum progressum in rudi omnium ætate magis, quam Terentius, Cornelius, Cæsar, Justinus, Cicero promoveant, nemo ignorat. Nec mihi repugnabit quisquam affirmanti, hos ipsos classicos majori cum fructu tum legi, postquam historiæ universalis, disciplinæ morales, politicæque, antiquitatum, mythologiæ primas lineas ex aliquo compendiolo perlustraverint adolescentes. Quid hic dicere habeant multi, non ignoro. Largior iis

ex animo, nusquam puriorem elegantiorumque latinatam quam in fontibus hauriri; largior, legendis recentioribus contrahi aliquas barbarismorum solecismorumque sordes. At vero illud sententia mea me minime depellit. Persuasum enim mihi est, barbarismorum & solecismorum intelligentiam his temporibus maxime esse necessariam, nec nos non posse cavere, quin aliquando aliqua nobis acquiratur eorum familiaritas. Unde sequitur, ut latini sermonis puritas non possit salva esse, nisi in eo, qui post purarum & barbararum (dico de barbarismis in optimo recentiorum librorum genere tritis) vocum, phrasium, constructionum confusam cognitionem familiaritatemque arti criticæ nonnihil vacare vult ac bona latinatatis grana a pulvere; putamine, palea, acere segregare discit. Qui enim pueri limpidissimos hauerunt fontes, postea autem rhetorum, philosophorum, historicorum, theologorum, iurisperitorum recentioris ævi inquinatis rivulis implentur, nam illis accidit idem, quod Lipsia in Saxoniam inferiorem venientibus, quorum elegantia sermonis mirum quantum deformatur, si nostratium causâ nostram imitari dialectum non nunquam eos oportet. Reliqua hujus generis, alia sectione disputabo.

CAPUT II.

Methodus erudiendæ juventutis naturalis.

§. 16.

Per est utile pueris, ut protinus post ablactationem iis præficiatur homo doctus, cordatus, bene moratus, lenis præcipue & humanus, qui magnam diei partem a puero non absit, qui vultu, gestu, verbis doceat eum, regat, corrigat, & amorem benefaciendo, auctoritatem prudenter agendo, castigando vero vel repetito post commissam a puero graviolem culpam sui metum sapienter sciat accendere, stabilire, incutere. Unus puer plures si præceptores haberet, consulerem, ut unus vernacule, alii ab incunabulis ejus latine & gallice cum illo loquerentur. De linguarum enim confusione, si simul discuntur, metus vanissimus est. Quod si vero unius tantum magistri copia est, certis diebus aut horis latine, aliis germanice cum discipulo confabuletur, ita vero, ut plus latino quam patrio sermoni temporis tribuat. Etenim a multis vernacula audit puer, a solo magistro latina.

§. 17.

§. 17. Optimæ vero educationis hæc duo primaria sunt, ut puer parentibus magistroque libenter pareat; atque ut nullum adversus omne literarum genus tadium concipiat. Quamobrem naturalem puerorum morositatem mansuefacere debemus, priusquam literarum elementis eos imbuimus. In Elementorum characteribus, licet ante decimum annum eos non disceret discipulus, ita semper versandum est, ne discipulus iis vel distinguendis vel exantiandis unquam defatigetur. Minueretur puerorum labor & tedium, si Alphabeti ordinem, Syllabarum ex literis compositionem, vocum in Syllabas, earumque in literas resolutionem non manibus libro onustis, nec oculis in eum defixis, sed primo tempore ex præeunte magistri voce perciperent. Quo facto si puerum adolescentiorem nunquam adhuc literarum elementis pro vulgari ritu afflictum & vexatum ad librum duceres, & primam literam a ante seorsum ostensam ubique indicare juberet; eademque ratione adusque perpetuata, ad ordinem omnes in libello obvias nominatim appellatas syllabatim, quod exaudiendi consuetudine ei non potest non in promptu esse, componere; postea syllabas in verba præcipitare ei mandares; nec brevi facillimeque discipulus tuus legere disceret. Quod eo succederet melius, hunc in usum aliquot pagellas si perscriberes rerum familiarissimarum, honestorumque jocorum plenas, quas typographus exprimeret. Tum & libenter legerent discipuli & statim intelligerent lecta, nec non concinna & rebus convenienti voce uterentur.

§. 18. Primis puerorum annis magister dummodo eorum lateri continuo adhæreat, lusibus præsit, mores regat; non opus est, imo nocuum, ut statis diei horis scholam aperiatur. Hic confabulatio inter lusum & ambulandum quasi fortuito oborta maximum est. Hic linguarum vernaculæ & latinæ copia quærat; hic explicatis rerum domesticarum culinariæ, agrariæ, vestiariæ, opificiariæ, mercatoriæque nominibus & causis, mens cerea tum cogitandi informetur materia, tum iudicii de rebus obviis acumine uti consuecat. Nec sine usu conscriberentur aliquot pagellæ, quibus, si forte confabulandi de his rebus præceptorem copia deficeret, & hic se locupletaret, & discipulus audita & explicata relegeret. Sparsa hac omnis eruditionis semente, demonstratoque pueris literarum honore, utilitate, suavitate volentes primum studiorum scholasticorum stadium bonis auspiciis ingrediantur, paciscen-

tes præceptori diligentiam, attentionem & obsequium in studiis observandum.

§. 19. Quo primo in stadio docendi discipuli sunt, præceptoris manu scripta tum in charta tum in lignea tabula legere. Tum Cosmographiæ prima jacienda fundamenta sunt, id quod ita fieri oportet. Subjice primas de re publica, mercatoria, de telluris figura, de maris, terræ, fluminum permistione, de re navicularia, de peregrinationibus, de montosis, convallibus, fretis, promontoriis, euripis, syrtibus &c. notiones, maximam partem ex superioribus tecum pueri colloquiis cognitās. Post vulgaris terrarum orbis in 4 partes, & oceanos, Europæ vero in magna regna divisio ope globi minime artificiosi cum mappa comparati perlustretur & discipulo reddatur familiaris. Quo in conatu tum sufficit, si Europæ regna, regni cuiusque metropolin noscat. Sed cave judicium pueri negligas, soli memoriæ intentus. Da ei potius simplicissimas, veri, falsi, probabilis, boni, mali, indifferentis regulas, non recitandas, sed animo & consensu amplectendas. Huic libello, cujus generis in puerorum utilitatem nullum novi, explicatio facilis ejus, quo aut traditione aut librorum monumentis antiquitatis memoria propagari potest, modi adjungatur. Sic præparato discipulo, a nostris retrogrediendo temporibus nocte compendiosam Imperiorum, Romano-Germanici, Constantinopolitani, Romani, Ægyptici seu Græci, Persici denique & Assyrici seriem, in qua periodi illustriores ex chronologia notentur, illustrissimorum duntaxat principum nomina appellentur, nulla religionis mentione facta, terminoque hujus historiæ in obscura quadam de diluvio majorum traditione constituto. Utinam ejus instituti libellus exstaret! Ex Erasmi præceptis de morum elegantia, ex Catonis distichis, ex scriptis Salomoneis si ea exciperes, quæ & puerili ætati maxime convenirent, & virtutes non tam officio & religione, quam utilitate commendarent, optimum pro parvulis disciplinæ moralis compendium haberes. Quo prælecto, alius libellus conficiendus foret, scilicet de mutuo omnium hominum vinculo, in quo primo de societatis necessitate, post de magistratuum pœnarumque usu, denique de imperfecta hominum tum singulatim tum in republica consideratorum felicitate, ejus causis & remediis secundum puerorum captum ageretur. Hunc libellum excipiat physica puerilis de universi atque aliquarum ejus partium ordine;

pulchri-

pulchritudine, &, ut videtur, defectibus, ex Feneloni de l'existence de Dieu excerpenda. Sequatur simplex opinionum de ortu rerum narratio, scilicet aut æterna, aut fortuita, aut in ordinem reducta, aut creata esse omnia. Adjunge probabilem ultimæ opinionis ex priorum absurditate, & totius antiquitatis in hac consensu demonstrationem. Jam tempus erit de probabili Dei essentia, unitate, spiritali natura, potentia, sapientia, justitia, animorum immortalitate cum discipulo ex rerum contemplatione differendi. Hic demum colloco precum puerilium initium, quibus summæ naturæ nondum satis cognita cultum tribuat. Nunc Hubnerus in sacra historia vobis dux erit, Israelitarum res gestas & de ortu rerum, natura & voluntate divina sententiam narrans. Tu eadem in sacro veteris testamenti codice commemorari ei ostendas, quæ & fide digna esse ex antiquitate codicis, miraculis quibusdam evidentibus & hujus systematis utilitate plane & solide demonstras. Eodem ex veteri testamento excerpe quædam prophetarum & Mosis dicta de Dei attributis, providentia, de primariis morum præceptis, de peccato, de quatuor ultimis rebus, de futuro magno doctore, peccatorum propitiatore & gentium ad veram religionem congregatore. Hic primus catechismus esto, cui quædam mythologica de gentili theologia subjungas. Post hæc Hubnerus res Christi & Apostolorum gestas narrabit, cui narrationi ex novo testamento passim lecto, ex vaticiniis, miraculis, Christi resurrectione, Martyrum morte fidem facies. Tum præmissa de divina codicis auctoritate tractatiuncula, Catechismi Lutheriani utilissime instituetur lectitatio atque explicatio. At hoc modo sero, inquis, de trinitate, Jesu Christo, peccato originali, cælo & orco pueri recitare & respondere aliquid discunt. Sero sane. Sed in his, qui literis dicati sunt & quibus vacat, sat cito, si sat bene, si sat solide, si sat virum contra futuræ profanitatis & incredulitatis pericula hoc modo suppeditarur. Ast, inquis, ita puerile & debile judicium nimis mature abstractis a sensu veritatibus maceratur. Non eredo. Etenim nulla turris tam alta, quin a parvulo eo ascendi possit, si singulæ scalæ nullo intervallo satis prope distant. Crede tu potius mihi, nihil a sensibus Grammatica esse abstractius, in qua tamen quanquam vulgo confuse satis tractata nonnihil proficiunt ipsi parvuli.

§. 20. Emenus itaque hoc stadium puer priusquam secundum intrat,

tret, intervalli aliquid statuatur, quo arti scribendi, & Arithmeticae, ut vocant, quatuor speciebus vacare possit, nec non oratiunculam narrationemve lectam auditamve, quarum exemplis caremus, vel suis verbis vel memoriter decenter reddere assuescat. Quo in genere mediocriter versatus puer secundum scholasticorum studiorum stadium ingrediatur. Singulis vero diebus horam priorum repetitioni tribuo, sic dirigenda, ut discipulus dicta lectaque nonnunquam suis verbis ore & stilo exprimere conetur. Ut pote, si legeret, Iosephum deslesse patris mortem, ejus est, verisimilia Iosephi verba excogitata concipere. Secundam horam Theologiae assignabimus, sacri nimirum codicis lectioni, compendii Hutteriani explicationi, item Augustanae confessionis, symbolorum universalium, precatiuncularum in ejus usum conscriptarum, canticorum religiosorum. Tertiae haec occupatio erit. Alternis vicibus explica discipulo ejusmodi grammaticas, latinam quidem latine, vernaculam vernacule, quae ex universalibus ejus linguae proprietatibus, quantum potest, regulas deducant, cujus generis primas lineas disputationi huic annexui. Omnia exemplis ex quotidiano sermone sumtis illustra, in illustratis imitatione discipulum exerce; ea vero, quae penitus memoriae insigi oportet, utpote declinationes, conjugationes, graduum formationem tabulis synopricis inscribe, & toties in legendis, explicandis repetendisque illis versare, ut facillime discipulus memoriae mandare possit. Quartam occupabit Analysis, constructio & interpretatio bene in utroque sermone scriptorum, cujus de generis usu & abusu supra satis copiose disputavi. De versione vero seu interpretatione est, quod insuper dicam. Conscribendus nimirum vel excerpendus libellus est, cujus omnes voces eodem ordine in utraque lingua proprie exprimi possunt. In hoc vertendo incipias. Post alius sequatur, in quo verborum quidem ordo, non autem proprius vocum significatus, alius in germanico est, alius in latino. Tum ad auctores vel classicos vel recentiores interpretandos accinge discipulum. Tres vero sequentes horas ita velim dispenfes, ut duas historicis disciplinis assignes. Alternis videlicet legas explicesque Hubneri in universalem historiam introductionem ac Sleidani de quatuor imperiis. Prior enim memoriam melius adjuvat, posterioris stilus & materia pinguior est. At nunquam historiae studeas, quin mappa geographica, chronologica, genealogica in promptu sit. Hoc modo post-

postquam aliquantisper in rebus gestis explicandis versatus es, Hubneri & Cellarii introductiones in Geographiam a capite ad calcem ita percurrere, ut contentus, si provinciarum earumque tantum praecipuarum nomina discipulus teneat, hoc agas maxime, ut indice & mappa geographica suo Marte uti assuescat. Nec inutile erit, historiae universalis loco commentarios rerum nuper gestarum nonnunquam legere, technicas eorum voces, quae res ad bellum & administrandam rempublicam pertinentes significant, sedulo explicare, ac interdum Europae regnorum originem & magnas vicissitudines ex Historiae Hubnerianae decimo Tomo data occasione praelegere. Quod superest dici, Calligraphiae & Arithmeticae donabimus. Addo tantum, pueros epistolarum commercio & rei familiaris suae administrationi quam maturissime implicandos esse.

§. 21. Studiorum jam in tertium stadium ducor. Hic Theologia non tam docebitur, quam exercebitur, sacri scilicet codicis, Kempisii de imitando Christo lectione. Ceterum duabus quotidie horis Ernesti initiorum interpretatio te occupabit, contentum, si discipulus auctorem intelligat; veritati argumentorum pondere victus consentiat. Ex Mathesi sufficit, si perspecta aliquomodo methodo ea tenet, quae in reliqua Philosophia ceu exempla citantur. Dialectices iis tantum immorare capitibus, quae definiendi, describendi, dividendi, in prima forma ratiocinandi, de veri, falsi, verisimilis, logomachiae criteriis judicandi facultatem maxime augent. In Metaphysica parum, aut prorsus nihil tibi cum Harmonia Leibniziana, cum mundo optimo, cum arduis de libertate quaestionibus negotii sit. Quid multis? Hic alioquin tam ob rerum copiam, quam verborum puritatem praestantissimus liber non pueris sed juvenibus, scriptus est: Quare operae esset pretium, ex eo, quae imbecilliori aetati maxime convenirent, sapienter depromere. Viro clarissimo Ernesti, sequenti hora succedat Wagenseilius, Historiae universalis synopsi puerum & rerum gestarum monumentis locupletaturus, & ad classicos auctores legendos, quorum ille verbis fideliter excerptis utitur, optime praeparaturus. Alia autem hoc in libro praetermittenda, alia legenda, alia majori studio explicanda, nonnunquam analyseos, constructionum, phrasium causa aliquantisper consistendum esse, sua quemque docebit prudentia. Classicorum vero ad lectionem ut promptior fiat discipulus, conducet, sequenti hora syllabarum ut quantitatem, metri mini-

mum unius rationem discipulo perspectam reddas. Tum enim explicata quadam selecta antiquitatum ex Nieuporto, Mythologiæ ex Pomaji Pantheo parte, classicorum lectionem aggredietur felicissime. De qua sic velim habeas: Unum priusquam absolveris, ad alium ne progrediaris. Singulare & rari quicquam si occurrit, diligenter repetitionis causa in pugillaribus pueri notari, aut grammaticæ adscribi jubeas. Auspicaturus auctorem, vel novum ejus librum, præpara te reddendæ necessariæ ex Geographia, Genealogia, Antiquitate aliisque disciplinis rationi. Ordo auctorum sequens mihi arridet. Historicus facilis, Ovidii quædam ex Ponto, aliquot Taciti imperatores, quædam Horatii Odæ & Satyræ, Mureti (sit huic inter classicos locus) quædam orationes, ejusdem nonnulla carmina, pars Metamorphoseos Ovidianæ, Ciceronis quædam epistolæ, Philosophica, orationes, Virgilii tota Æneis, Plinii selectæ epistolæ ejusdemque panegyricus, denique Lucani, Juvenalis, Persei & Lucani quædam. Patrii vero sermonis ut librum varii generis classicum haberemus, valde optabile esset. Excerpta ex optimis canticis sacris, epistolis Gellerti, Fabellis Hagedornianis, orationibus Moshemianis & Lipsiensibus, ex spectatore Anglicano germanice reddito, ex Rabnerisatyris, carminibus optimis, ex orationibus politicis; atque collectio orationum puerilium, ejusmodi librum puerorum manibus tradendum facile suppeditarent. Eadem enim eorum, quæ classicorum latinorum, imo multo major utilitas est. O quam vesanum est, latini sermonis, quo centesimus quisque idemque raro utitur, tam anxie aucupari venarique puritatem & elegantiam, patrii autem puritatem, emphases, lepores, quibus nemo honeste carere potest, aut casui commissâ prorsus non attingere, aut obiter & defunctorie in iis versari! O tempora! o mores! Restant stili exercitia hoc in stadio maximopere adhibenda. Quo in genere si dicerem, discipulos vertendo, variando, carmen solvendo, coarctando, amplificando, characteres formando, personas, loca describendo, sermones denique alterius imitando versari debere, actum agerem, cum & alii & inprimis Heineccius hac super re consilia optima dederit. Sic occupata sufficienti dierum parte, reliquam per me habeat calligraphia, arithmetica, gallica lingua, corporis exercitium & necessaria denique respiratio. Nec Grajorum lingua omnino negligenda est. Adhibeatur Evangelista cum versione ad verbum expressa. Quem interpre-
tando

rando postquam aliquis linguæ usus venit, regularia nominum verborumque schemata ediscenda sunt. Tum legendo libri memorialis ope ad difficiliora sensim progredi licet.

§. 22. Porro ut discipulus vel solus vel comitante præceptore Academias & dissitas a patria oras prudenter & sine periculo frequentare queat, multum faciet, si ante abitum ex patria a peritissimo hujus scientiæ magistro dissidentium notabilissimi in re divina errores duce codice sacro refutantur; & præeunte Grotio, Dittono, Clerico, Sackiove profanorum deliramenta deteguntur & exploduntur; atque denique secundum præcepta libelli, cujus titulus est: *Regeln einer vernünftigen Auf-
führung für einen jungen Menschen*, quem in Sulzeri *Versuche der Er-
ziehung* offendens, hominum præjudicia, fraudes, mores perspecta red-
duntur. Huic libello si quid deest, comædiarum supplebit lectio. De-
nique in hujus stadii fine Omeisii oratoria (omite autem ignobiliorum
troporum & schematum tricas) explicari meretur. Tum ad pingui-
orem hujus excellentissimæ disciplinæ tractationem, quam Rollinus suppe-
ditat, discipulum ablega, seu potius in ea legenda & in usum suum
convertenda sis ei dux, auctor & adjutor.

CAPUT III.

Prima Syntaxeos discipulo, qui ex usu loqui & auctores
intelligere didicit, accommodatæ delineatio.

§. 23.

Quicquid totam vel corporis vel spiritus naturam habet, *substantiam*
voca. Nomen certæ & unius substantiæ *proprium* est, com-
mune autem nomen multarum, *appellativum*.

Omnis oratio enuntiationibus constat. Enuntiatio vero de aliqua re
A, seu de *subjecto*, aliam B, seu *attributum*, vel affirmat vel negat.

Quicquid in substantiisprehendimus, *accidens* dicito.

Finge multas voces, animalium instar sexu diversas esse, alias neutrum,
alias commune, alias omne genus habere. Sic quinque vocum genera sunt.

Nomen vel attributum loquentis in *prima*; ejus, cui loqueris, in *se-
cunda*; alius rei in *tertia persona* esse dicitur.

Nomina & attributa pluribus communia vel de hujus generis uno in nu-
mero *singulari*, vel de pluribus in *plurali* dicuntur.

Tempora mutantur & res mutantur in ipsis. Tempus vero vel *præsens* est; vel aliquo respectu præteritum, alio præsens, seu *imperfectum*; vel *perfectum*; vel præteritum ante præteritum seu *plusquamperfectum*, vel denique *futurum*.

REGULA 1. In oratione tua distinctam numeri, personæ & temporis rationem habe.

1. Sunt voces necessitate & veterum usu vel in singulari duntaxat, vel in plurali tantum usurpandæ.
2. Unus multorum cumulus seu collectivum sæpe pro plurali habetur.
3. Secunda singularis & prima pluralis immo interdum omnes, tum singularis, tum pluralis personæ, sensu vago vel unum vel plures quosdam significant. e. c. dices fortasse.
4. Præsens & Infinitivus sæpe præteriti & futuri vim habet.

REGULA 2. In compendiosa oratione omissas per ellipsin voces mente substitue.

Nomina substantiarum, eaque accidentium, quæ subjectum orationis esse possunt, *substantiva* vocantur.

1. Possunt autem illa, quæ jungi possunt quæstioni: quid est? e. c. Quid est aurum? quid est similitudo?
2. Signa substantivorum sunt insuper 1) certum & determinatum genus. 2) quod vel substantias significant, vel accidentia sine ullo earum, quibus insunt, substantiarum respectu.

Nomina adjectiva sunt voces, sine temporis indicio substantivorum accidentia significantes, iisque vel expressis vel suppressis semper adjungendæ.

Signa igitur sunt, 1) respectus ad substantivum, 2) mutabile genus, vel in una, vel duabus, vel tribus terminationibus.

§. 24. Omnis enuntiationis scopus est, ut attributum subjecto vel tribuatur, vel inesse negetur. Interdum autem fit, ut attributum cuiusdam rei ita tribuamus vel negemus, ut primarius orationis scopus non sit, id vel tribuere vel negare. E. c. *Bonus* præceptor discipulum amat. *Pater scribens* me loqui non patitur.

Signum, quo, quod sit primarium subjecti in enuntiatione attributum, indicatur, *copulam* dicito.

Verbum est vox, quæ attributum primarium cum temporis significatione subjecto ita attribuit vel abnegat, ut perfecta, non manca, non pendens, enuntiatio sit. In verbo igitur copula est. Sæpe

Sæpe fit, ut orationis nexus nomini præter inlitam significationem, aliam etiam adsignificationem addat. E. c. Natura sua vox *Pater* nihil aliud, quam virum, qui genuit, significat. Sed in hac enuntiatione: Patrem vocavi, vox *Patrem* significat simul, in hac actione non patrem in me; sed me in patre vocando occupatum fuisse.

Casus nominis est ejus terminatio, aliquam ejus adsignificationem significans. *Casus* nominum 6. sunt, tam in singulari, quam plurali. E. g. Nominativus &c. Diverſæ, casus mutata nominis terminatione formandi, rationes, seu *declinationes* sunt quinque.

Igitur in omni nomine seu substantivo seu adjectivo observanda sunt 1) numerus, 2) genus, 3) declinatio casuum.

§. 25. Multa adjectiva talia attributa significant, quæ diverſis ſubjectis diverſo gradu inesse poſſunt. Ejusmodi adjectivum ſimpliciter poſitum in *gradu poſitivo*; quando huic majori in gradu quam alteri tribuitur, in *comparativo*; quando rei alicui vel in comparatione, vel absolute in ſummo gradu tribuitur, in *superlativo gradu* eſſe dicitur.

1. Comparativus in duorum comparatione ſemper neceſſarius eſt. Quando plures comparas; & comparativus & ſuperlativus locum habet.

2. Comparativus absolute poſitus gradum juſto majorem, ſuperlativus vero ſolito majorem ſignificat.

3. Dubitans, an comparativus vel ſuperlativus veterum auctoritate gaudeat, illum adjecto *magis*, hunc adjecto *maxime* formato.

Nominum vel incognitorum, vel repetitu haud neceſſariorum, atque rerum in enuntiatione ſeu oratione tota dictarum loco adhibentur *pronomina*, & iisdem de cauſis, quibus adjectiva genere, numero & caſu mutabilia ſunt.

§. 26. Verba varia ſunt; alia ſubjecto nudam exiſtentiam vel ejus continuationem tribuunt, quæ *verba ſubſtantiva* vocabis, e. c. ſum, fio, exiſto, evado, maneo, naſcor; alia ſubjecto tribuunt actionem tranſeuntem, quæ *activa vel tranſitiva* appellantur e. c. verbero, ſcribo; alia ſubjecto tribuunt eum ſtatum, quo aliqua res propoſita & objecta alterius actioni eſt, quæ *paſſiva* dicuntur; e. c. verberor, pello; alia denique ſubjecto nec actionem tranſeuntem, nec ſtatum objecti, ſed aliam quandam proprietatem vel alium ſtatum tribuunt, hæc verba *neutra* ſunt, e. c. albeo, fluo.

Substantiva, activa & neutra, in o, passiva in or desinunt.

1. Sunt verba non passiva in or, quæ *deponentia* dicito. e. c. venor
2. Vapulo & veneo sunt passiva in o.
3. *Neutropassiva* in præsentī o habent, perfectum vero ut passiva formant, e. c. gaudeo.

Infinitivi, gerundia, supina & participia nomina sunt, a verbis formata, & temporis significationem, non vero copulandi vim habentia. Omne verbum, nisi defectivum sit, per quinque tempora, in singulis temporibus per ambos numeros, in singulis numeris per tres personas, in singulis personis duobus modis, indicativo scilicet & conjunctivo declinatur, seu, ut vocant, conjugatur. Rationes autem verbum conjugandi, seu *conjugationes* regulares quatuor sunt, nonnullæ aliæ irregulares. Imperio enuntiando *modus imperativus* inservit.

- 1) Signa verborum igitur sunt 1) vis copulæ 2) quod conjugari possunt.
- 2) Sunt verba vel absolute vel in certo significato non nisi in tertia persona singularis flexibilia, quæ *impersonalium* nomen habent.

3) Conjunctivus modus sequentes ob causas adhibetur.

a) ob conjunctiones conjunctivum regentes. e. c. ut breviter dicam.

b) quando subjecto attributum verbi conceditur, imperatur, vel non nisi voto & petitione tribuitur.

c) quando conditione aliqua tribuitur, & ea quidem, quæ vel incerta, vel non est. e. c. si valerem, venirem.

d) quando enuntiatio singulari contemplationi, attentionique commendatur, imprimis post particulas & relativum, qui, quæ, quod. e. c. quam acerbum est, pro beneficiis si mali messem *metas*. Vos, qui mali *scitis*, potestis bona dare.

e) si attributum illustrationis causa fingitur. e. c. hic dubitet aliquis; quasi esses regno natus.

f) si verba vel opinio alterius non recitative, ut dixit ille, sed sed relative seu historice proferuntur; omnes enuntiationes, per pronomen relativum vel conjunctiones connexæ, in conjunctivo ponuntur. e. c. Cogitat impius, Deum, qui misericors *sit*, hæc parvi facere.

g) quando quæstio oblique seu relative enuntiatur, ut quæstio pars

pars alius enuntiationis sit; e. c. dubito, an *venerit* pater.

4) Imperativus sæpe etiam optat, orat, concedit. Posterior imperativus legislatorius est.

5) Imperativus & conjunctivus, quando vetat, & cum negatione precatur & optat, nunquam particulam *non* sed *ne* sibi præponit. e. c. ne furator, ne facias.

Verba declinaturus sciat ex aurium judicio præsens, præteritum, supinum & infinitivum. In præteritis & supinis quoniam frequens Anomalia est, in hæsitatione Lexicon adeat. Idem faciat dubitans, sitne activum, an deponens.

§. 27. Quæcunque voces latinæ nec nomina (ad quæ pronomina & participia etiam pertinent) nec verba sunt; illæ inflexibiles manent & *particulæ* dicuntur. *Adverbium* verbis & adjectivis servit, *Præpositio* separata substantivis; *Conjunctio* toti enuntiationi, ex pluribus unam faciens; vel ejusdem speciei partes orationis conjungens; vel denique periodum periodo superiori connectens. *Interjectio* ellipticum affectus animi indicium est. Sunt igitur tres partes orationis, Nomen, Verbum, Particula.

1. Multa adverbia ex adjectivis in us, a, um, mutata terminatione in E; atque ex adjectivis in is & e, mutata terminatione in *ter* formari possunt. Neutrum comparativi idem adverbium est.

2. Præpositiones sequens, cujus explicant relationem, substantivum in accusativo vel ablativo sibi jungunt. Uter casus ab illis regatur, commodissime reperies, si cum uno ex his tritissimis substantivis, *pater, locus, tempus, res*; conjunxeris. Nec tum aurium judicio certior redditus tabulam consule. *In* & *sub* accusativum regunt, quando de re vel loco futuro mentio est; ablativum, quando de re præsentis & præterita. *Supra* & *super* utrumque casum promiscue admittunt.

3. Conjunctiones, enim, autem, vero, quidem, quoque, nunquam post punctum vel incisum ponuntur, nisi alia vocula eas præeat. *Que, ve, ne*, ceu appendices aliis vocibus adhærent.

4. Interjectionibus ut recte utaris, voces ellipsi omittas mente substitue.

§. 28. REGULA 3. Varia ejusdem subjecti nomina in eadem

dem enuntiationis parte posita, quantum potest, genere ac numero, certe casu, consonare debent.

- 1) Subjectum hic dicitur quævis res, cui nomen tribuitur.
- 2) Enuntiationis partes sunt e. c. subjectum, objectum, persona relata, explicatio substantivi, per substantivum &c. de quibus postea.
- 3) Si in eadem enuntiationis parte non sunt, nec casu congruunt, e. c. *ego nunc mihi vaco.*
- 4) Igitur adjectiva, pronomina & participia substantivis suis vel expressis vel subintellectis in omnibus conformanda sunt.

Adjectivum, pronomem & participium plura substantiva explicans in plurali ponitur. Si ejusdem quidem generis substantiva sunt, in eodem iis conformatur; si variis generibus substantiva dissentiunt, de vivis rebus loquens masculinum præ fœminino, fœminum præ neutro observato; si de inanimatis, genus neutrum ponito. Sæpe vero adjectivum substantivo proxime sibi appposito genere & numero conformatum deprehendes.

- 5) Eandem ob causam conformantur sibi invicem, quantum potest, duo vel plura substantiva ejusdem subjecti nomina, quæ constructio *appositio* dicitur. e. c. *Philosophiam veritatis indagatricem* voco. *Scribo tibi, deliciis meis. Filia, gaudium meum* scripsit.
- 6) Attributa verborum substantivorum cum subjectis conveniunt, licet non eadem enuntiationis parte constituta.
- 7) Idem etiam subjectum habere ea creduntur nomina, quæ voluntate, opinione, sermone hominum, eventu denique idem subjectum habent. e. c. *Cæsar* creatur *consul*. *Aristidem* dico *justum*, *me indignum* arbitror.

REGULA 4. Nomen subjecti enuntiationis respondet quæstioni quis? quæ? quid? qui? quæ? quæ? & ipsum quidem in nominativo est; verbum vero numero, persona & si potest, genere etiam sibi accommodat.

- 1) Quando plura subjecta sunt, idem fit ac in adjectivis, personarum primæ, præ secunda; hujus, præ tertia, ratio habetur.
- 2) *Verba substantiva* aliaque, quæ separatim a se enuntiationis attributum habent, sæpe attributi genus & numerum sequuntur. e. c. *caro bubula meæ deliciæ sunt.*
- 3) Sub-

- 3) Subjectum plerumque substantivum, pronomenve vel expressum vel subintellectum est, nonnunquam infinitivus; & argumentum totius enuntiationis & periodi; denique vox quæque materialiter, quatenus syllabis & literis constat, usurpata:
- 4) Subjecta ego, tu, nos, vos & subjecta tertiæ in prioribus jam appellata, nisi emphasis vel perspicuitas aliud imperet, semper supprimuntur.
- 5) *Impersonalium* subjecta non nisi tertiæ personæ sunt, videlicet vel infinitivus, vel enuntiatio conjuncta; vel neutra, hoc, illud, id &c.
 - a) *Ponitur, piget, pudet, tædet, miseret, miseretur, miserescit* verba activa sunt, quorum subjectum est, id, hoc, illud &c. vel infinitivus, vel suppressum substantivum, memoria, consideratio, contemplatio. Itaque hominem affectu turbatum in accusativo, causam, quæ consideratur, si substantivum est, ellipseos ergo, in genitivo volunt. e. c. Fratris (contemplatio) me miseret.
 - b) *Decet, dedecet, decent, dedecent* verba activa sunt, in persona tertiâ tantum, post subjectum tertiæ usurpanda. Infinitivi vero & enuntiationes integræ, sunt tertiæ subjecta. Ergo hic quoque locum habent. *Oportet*, non nisi enuntiationem obliquam vel per *ut* conjunctam subjecti loco admittit.
 - c) *Interest & refert* subjecti loco habent, *tantum quantum* &c. aut suppressum *aliquid*. Genitivum personæ sibi conjungunt ob ellipsin *ad commoda*. Igitur (ad) patris (commoda) multum interest, refert. Sic etiam (ad) mea, tua, sua, nostra, vestra, cuja (commoda) interest, refert. Genitivos & ablativos magni, tanti, magno, tanto explica ita: (aliquid) magni (pretii) magno (pretio) (ad) patris (commoda) interest, refert.
 - d) *Impersonalia tempestatem indicantia*, pluit, ningit pro subjecto habent, cælum, tempestas, Jova.
 - e) *Juvat, delectat, praterit, fugit, fallit, latet* certo sensu impersonalia activa sunt, semper tertiæ personæ vel in singulari vel plurali subjectum habentia. Tertiæ personæ subjecta infinitivi quoque, enuntiationes obliquæ & conjunctæ sunt. Quare & hic admittuntur.

f) Accidit, contingit, expedit, convenit, evenit, constat, conducit, placet, displicet, prodest, libet, lubet, collibet, adlubescit, licet, liquet, præstat, sufficit, vacat certo sensu impersonalia neutra utriusque numeri sunt. Subiectum ut supra. Persona, cujus ratio habetur, in Dativo.

g) Ex omnibus verbis activis transitivis & intransitivis fiunt impersonalia, quæ sine perspicuo subiecti, respectu actionem aliquam nunc fieri indicant. e. c. itur, scribitur.

REGULA 5. Nomina ejus personæ vel rei, quam vel revera vel fictione & figurate alloquimur, in Vocativo enuntientur.

Vocativus, attentionis, blanditionis, indignationis, ludibrii causa in principio, media oratione, & fine ponitur.

§. 29. **REGULA 6. A.** Genitivus respondet quæstioni? cujus? quorum? quarum? ejusdemque præcipuum officium est, substantivum, quod in alio substantivo diversi subiecti explicando, adjectivi loco est, indicare.

1) Adjectivum substantivi qualitatem, statum, relationem explicat. Idem quando facit substantivum; genitivo opus est. e. c. faber murorum (murarius), tempus anni (annuum), equus fratris (fraternus.)

2) Substantivum genitivo explicandum sæpe supprimitur.

a) *copia*, penes adjectiva copiae & inopiae & verba: egeo, indigeo. Ergo, inops sum pecuniae (copia), fundus tritici (copia). fertilis, non egeo amicorum (copia).

b) *officium, signum, emolumentum, mos*. Ergo parentum est (officium) liberos educare. oculi loquaces impudiciæ (signum) sunt. Ergo quoque meum, tuum, suum, nostrum, vestrum (sc. officium vel emolumentum) est.

c) *crimen*, penes adjectiva & verba juridicialia. Ergo: accusor majestatis (de crimine)? vincor mendacii, capitis absolvo.

d) *res pretii* post verba aestimandi. Ergo te tanti (pretii rem) aestimo, duco, facio, puto.

B. Genitivus præponitur his tanquam postpositionibus genitivum

nitivum regentibus, causa, gratia, ergo, instar, quæ propriessubstantiva sunt.

Igitur mea, tua, sua, nostra, vestra causa, gratia, sed mei, tui, sui, nostri, vestri instar, ergo.

C. Qualitas, attributum & status alicujus substantivi quando per aliud diversi subjecti substantivum, cui insuper adjectivum adhæret, indicanda sunt; tum qualitas, attributum, status in genitivo vel ablativo edisseruntur. Ergo puer bonæ spei, homo oculis patris.

D. In Genitivo ponuntur nomina totorum (si substantiva sunt), explicandarum partium causa orationi inserta. Ergo sex milites cohortis prætorianæ. Fratrum natu major. hominum nequissimus es, pecuniæ dedi satis, abunde, affatim, parum. partim Gallorum occisi sunt, nusquam terrarum hominem invenio, ubi gentium? hic locorum, eo audaciæ progressus est. nonnulli Anglorum perierunt.

Hæc tota nonnunquam præpositionum ex, de, inter, ope enuntiantur.

E. In Genitivo ponuntur objecta actionum mentis, si actiones adjectivis exprimuntur, & objecta omnium actionum per adjectiva in ax & ns expressarum. Ergo: anxius, memor, negligens, timidus futuri sum. Alexander propositi tenax & patiens vigiliarum erat.

F. Multa adjectiva neutra degenerant in substantiva, ac tum substantivis sibi junctis, quibus alioquin in genere & numero suo parere deberent, genitivum imperant. Ergo: permultum pecuniæ accepi. Aliquid spei mihi est.

1) Sæpe duo adjectiva neutra ceu duo substantiva concurrunt. Ergo: Aliquid boni. Sed tertiæ declinationis adjectiva in genitivo suo substantiva esse non possunt. Ergo ne dic: aliquid tristici, sed triste.

2) Adjectiva ejusmodi neutra plerumque tantum in nominativo & accusativo, non autem reliquis casibus, substantivorum naturam induunt. *multum audacia habet*, recte dicis; non autem: *multi*

audacia accusatur. recte, *nimum pecunia*, male, *nimio pecunia* insolescit.

§. 30. REGULA 7. A. Dativus respondet quæstioni: cui? quibus? ejusdemque præcipuum officium est, personam & rem, cui aliquid acquiritur & adimitur, indicare. Ergo, do tibi librum.

B. Dativus indicat personam & rem, cujus utilitatis voluntatis, similitudinis, propinquitatis ratio habetur. Ergo æqualis tibi sum, Ludovicus Alexandro comparatur. Hoc placet patri.

1) Similis & dissimilis & amicus etiam cum genitivo; propior & proximius etiam cum accusativo copulantur.

2) Personam, cujus ratio habetur, post verba parco, benedico, studeo, medeor, persuadeo, nubo, invideo, in dativo poni, eo notabilis est, quod nostratibus alia constructio placuit.

3) Verba & adjectiva benevolentiam, imperium, obsequium, auxilium significantia personam, cujus ratio habetur, in dativo volunt.

Sed accusativum poscunt amo, diligo, odi, exosus, perosus, juvo, imitor, sequor. Studiosus genitivum.

C. Dativus pro præpositione *ad* ponitur post adjectiva promittitudinem & aptitudinem significantia.

D. Dativus pro multis præpositionibus adhibetur, quæ in verbis compositis jam expressæ sunt. Ergo, ceræ figuram impressi, pro, in ceram. consentio tibi, pro, te cum.

E. Dativus possessorem indicat, quando res possessa ceu subiectum cum verbo *sum* construitur. Est mihi soror domi.

F. Quando verba sum, fio, venio, do, duco, mitto, tribuo, verto alicujus commodum honorem & contraria in re quadam versari indicant; tam persona, cujus habetur ratio, quam nomen commodi, damnique in dativo ponuntur. e. c. Hoc negotium fratri erat oneri.

§. 31. REGULA 8. A. Accusativus respondet quæstioni: quem? quam, quid? quos quas? quæ? ejusque est, post transitiva objectum actionis indicare.

1) Objectum est a) post verba animi actionem indicantia, id, in quo occupatur animus. *Timeo Deum.* b) post verba confectionem significantia, id, quod antea non fuit, & actione fit. *Adificavit domum.* c) post verba mutationem significantia, id, quod formam perdidit. *Cur discidisti epistolam?*

2) Verbis passivis objectum in nominativo ceu subjectum adhæret. Hinc facilis activæ in passivam enuntiationem permutatio. Neutra passivo carent. Ergo si eo opus est, impersonaliter formant, manente casu, *gaudetur victoriis, ignoscetur tibi.*

3) Verba utor, fruor, fungor, potior, vescor, objectum casus ablativi habent.

4) Verba docendi, monendi, orandi, interrogandi sæpe duplex objectum rei & personæ habere videntur. Verius alter accusativus a suppressa præpositione regitur. E. c. Doceo te (ad v. per) Musicam.

B. Mensura temporis & spatii, ceteris paribus, in accusativo & ablativo ponuntur. Sæpius in accusativo. Tabula 6. cubitos longa.

C. Accusativus a multis præpositionibus regitur, quæ sæpe supprimuntur. Trajecit Carolus Albim.

D. Accusativus, loco subjecti, cum infinitivo, loco verbi, enuntiatio obliqua mihi dicitur, quæ vices conjunctæ enuntiationis per *ut, quin, quod* tenere solet.

REGULA 9. Dantur multa verba, quæ tum eodem tum diverso significatu varie construuntur, hæc lectionis frequentia dabit cognita.

§. 32. REGULA 10. A. Ablativus respondet quæstionibus: quo instrumento? quo modo? qua ratione? qua de causa? ex qua materia? quo remedio? quo subsidio? qua parte? quo respectu? ejusque est omne causarum genus, ceteris paribus, indicare.

da dum mutantur, objecto & participio in casum gerundii mutatis.

5) Participia sæpe resolvi possunt

a) in gerundia cum casu verbi.

b) in enuntiationes incidentes, quarum subjectum *qui qua' quod* est, attributum vero, illud verbum, cuius participium vides.

c) in enuntiationes connexas per particulas *cum, si, quando, postquam, etsi*. Hic discreta temporis ratio habenda. Deinde quando enuntiationem connexam tollere & in participium mutare vis, considerato, utrum enuntiationis tollendæ subjectum in ea enuntiatione, cui connexa est, iterum occurrat, nec ne. Si non; subjectum tollendæ cum participio congruente in ablativo ponitur. Si occurrit, tollendæ subjectum perit, participio in eo numero, genere & casu posito, in quo sublatum subjectum in manente enuntiatione reperitur. Duo tales ablativi vocantur absoluti, quorum alteruter nonnunquam subauditur.

d) In enuntiationes connexas per &: *Cajum hortatus persuasi*

6) Qui participiis eleganter utivult, sæpe prius mutet enuntiationem activam in passivam & contra.

§. 33. REGULA 15. Quando enuntiatio objectum affectus in alia enuntiatione commemorati est; conjungitur per *quod* vel constructionem obliquam, mutato subjecto in accusativum, verbo in ejusdem temporis infinitivum.

1) Objectum timoris, si negans enuntiatio est, per *ut* vel *ne non*; si affirmans, per *ne* vel *ut non* conjungitur.

REGULA 16. Quando enuntiatio objectum sensuum, intelligentiæ, orationis & scriptionis est; conjungitur constructione obliqua.

REGULA 17 Quando enuntiatio conjungenda objectum voluntatis, gradum attributi, rationem agendi, causam finalem, effectum explicat, vel id indicat, cui in alia enuntiatione existentia, necessitas, æquitas, bonitas aliaque accidentia moralia tribuuntur, conjungitur per *ut*.

1) Ejus

- 1) *efficientem*, cum & sine præpositione *a, ab*. Illud plerumque, si vivit causa efficiens; hoc, si inanimata est. *Dolore permotus est, a patre permotus est*. Eadem causa nonnunquam per præp. *per* indicatur. *per filii scelus expiravit*.
 - 2) *adjutricem*, ut remedium, instrumentum, subsidium. Sed cave præp. *cum* adhibeas. Causa ministerialis sæpe præpositionem *per* habet.
 - 3) *materialem* per præp. *ex* & *de*. Materia implens, onerans, sapius sine præp.; materia deficiens & abundans, cum & sine præpp.
 - 4) *Causam sine qua non* ut partem, conditionem, modum agendi sine præpp.
 - 5) *Impulsivam* sine præpp. & cum præpp. *ex, præ, pro*.
- B. Phrases ab epistolis, a pedibus, a janua esse significant ministrum hæc ad negotia esse.
- C. Ablativus ante vel post comparativum ellipsin particulæ *quam*, *ac* ostendit, atque alterum comparatum exhibet.
- D. Pretium, ceteris paribus, in Ablativo ponitur, item præmium meritorum post dignus, indignus, dignor.
- E. Ablativus multis præpositionibus postponitur, ipsæ sæpe supprimuntur. Consulatu movendus es. excedo patria.
- F. Tempus, quo, quando aliquid factum sit, vel faciendum, dicitur, tum, quando præpositiones non adhibentur, in ablativo est.
- G. Ablativi duo alter participii, alter nominis, quorum alteruter sæpe supprimitur, enuntiationem per *postquam* *cum*, *si*, *quando*, *etsi* connexam significant, & ablativi absoluri vel consequentiæ audiunt.
- §. 33. REG. II. Omnia numeralia (exceptis adverbiiis, semel bis, ter, et plurali millia, (quod substantivi naturam habet) adjectiva & partim indeclinabilia sunt.
- REGULA 12. Ex pronominum genere & numero pateat oportet, quorum nominum loco ponantur.

- 1) *Suus, a, um, sui, sibi, se* tum adhibenda, quando alioquin rependum esset enuntiationis subiectum, aut nomen ejus, cujus sententia & verba referuntur. Alioquin *ille, iste, ipse, hic* tertiæ personæ pronomina sunt.
- 2) Genitivi *mei, tui, sui, nostri, vestri* objecta affectuum & actionum demonstrant.
- 3) Relativum qui, quæ, quod in patriam linguam si convertere vis sape ejus loco finge esse 1) is, ille; hic 2) nam hic, ille, is. 3) & hic, ille, is 4) ut hic, ille, is. 5) ita seu talis, ut hic, ille, is. 6) cum hic, ille, is. 7) ego, tu nos, vos, 8) rejice substantivum ex enuntiatione incidente ad primariam e. c. quas literas scripsisti, gratae sunt, verte: literæ, quas scripsisti, gratae sunt.

REGULA 13. Nomina urbium propria præpositiones respuunt, casu, qui ab subintellecta præpositione regitur, manente.

- 1) Nomina urbium in *um* & a singularia, quando locum præsentem notant, ponuntur in Genitivo.
- 2) *Domus, rus, humus* perinde ac urbium nomina præpositiones respuunt. Item *militia*, pro in militia, *belli*, pro in bello.

§. 34. **REGULA 14.** Nomina a verbis formata scilicet, infinitivi, gerundia, supina & participia casum verborum suorum regunt.

- 1) Nominat. Gerundii absolute ponitur cum verbo *est* & utilitatem necessitatemve actionis significat. Genitivus nusquam ponitur, quin præcedat vox genitivum regens. Idem de Dativo gerundii valet. Accusativus non nisi post præpositiones ponitur. Ablativus gerundii cum & sine præpp.
- 2) Accusativus supini, pro accusativo gerundii cum præpositione *ad*, tum usurpatur, quando actio eo verbo significata, motus alicujus scopus & finis est.
- 3) Supinum U adhibetur 1) ad significandam actionem, a qua reditur, peractam 2) ad significandam conditionem, qua aliquid bonum, necesse, utile facile &c. est.
- 4) Gerundia verborum transitivorum eleganter in participia in *du*,
da

1. Ejus loco objecta voluntatis etiam constructione obliqua gaudent.
2. Objectum voluntatis recusantis, & effectus impeditus conjunguntur per particulam *quo minus*.

REGULA 18. *Quin* ponitur 1) pro *quod* apud objecta dubii negati; 2) pro *ut* post causam duplici negatione affirmatam, 3) pro *ut non* post aliquas negationes.

Hæc regula admodum difficilis est. Exemplorum explicatio plus efficiet.

REGULA 19. Ut, ne, quo (pro ut) quin, quod, nec non conjunctiones concessivæ, quamvis, licet, ut; item omnes particulæ compositæ ex vis & libet, denique cum (de tempore) si imperfecto & plusquam perfecto conjunguntur, conjunctivum regunt.

§. 36. **REGULA 20.** Pares negationes affirmant: impares negant.

- 1) Negatio ante affirmationem particularem negat universaliter, post affirmationem particularem negat particulariter.
- 2) Negatio ante affirmationem universalem, particulariter; post affirmationem universalem, universaliter negat.
- 3) Negatio ante negationem universalem particulariter affirmat; post negationem universalem universaliter affirmat. Exempla docent melius.

REGULA 21. Constructionem nonnunquam sensui potius quam verbis accommodare memineris. 6. millia occisi.

Frequens ellipsis est sequentium 1) verborum, sum, dico, opto, hortor, concedo. 2) homo, mas, fœmina, piscis, avis, insectum 3) mons, mare, amnis, flumen, locus, via, pars, 4) tempus, dies, hora, mensis 5) panis, aqua, vinum, lac, caro &c.

§. 37. **REGULA 22.** Qui bene distinguit, bene intelligitur.

- 1) Punctum finit periodum absolutam.
- 2) Colon distinguit periodi appendicem, majoresque periodos dividit.
- 3) Semicolon opponenda secat; minores periodos & majora cola dividit.
- 4) Comma tollit ambiguitatem; incidentes enuntiationes includit; partes orationis similes coagmentatas dividit.

REGULA 23. Ordo Constructionis hic esto.

- 1) Vocativus cum comitatu.
- 2) Particulæ ad enuntiationem totam pertinentes, vel ablativi consequentiæ, vel qui, quæ, quod, quantus, qualis, aliæque voces, quarum omnes casus in utraque lingua principium enuntiationis amant.
- 3) Nominativus cum comitatu adjectivi, genitivi, enuntiationis incidentis.
- 4) Verbum cum comitatu adverbiorum, & præpositionum cum casu & omnibus voculis & ablativis, quorum significatio ex verbo patet.
- 5) Persona vel res in Dativo, qui a verbo regitur.
- 6) Objectum verbi transitivi.
- 7) Voces ablativi casus adhuc omissæ.
- 8) Præpositiones cum casibus nondum tractatæ.

CAPUT IV.

Varia ad explicationem defensionemque pertinentia.

§. 38.

Hic necesse est, ut dicam, ejusmodi Syntaxin, nisi a magistris Dialectices & Grammatices æque peritis, adhiberi non posse, nec nisi in iis, qui ex usu linguam callent, discipulis. Tum vero hæc tractandi ratio sequenda esset. Explicatis generatim partium orationis causis, præmittendæ sunt, ac frequenter legendo menti infingendæ, necessariæ Etymologiæ partes, declinationes puta, conjugationes, reliquæ. Simul a præceptore colligendus, ex auctoribus est exemplorum libellus, in quo & sapienter a veteribus dicta & eleganter narrata multa exhiberentur; non autem mutilæ, ut vulgo fit, auctorum enuntiationes. Exempla hæc eo ordine disposita & scripta sint, qui in Syntaxi obtinet, eademque, nondum regulæ mentione facta, legendo & explicando vel memoriæ vel minimum, phantasie pueri infingenda sunt. Quo pacto ubi primæ Syntaxeos regulæ subjecta exempla puer familiaria habet, tum interpretanda ipsa erit regulæ, iisdemque exemplis illustranda. Ita pedetentim ad alias progrediamur regulas. Nam exempla regulis priora esse debent, quippe quæ regularum causæ sint. Quo pacto discipulus & libentius regulam audiet, & facilius ejus vim sentiet, ejusque præcepta stilo suo exsequetur. Hæc de hujus Syntaxeos usu, quam ipse doctorum virorum

ad-

adjutus judiciis & correctionibus aliquando emendatiorem & perfectiorem dabo. Operæ enim profecto pretium est. Etenim, qui unius linguæ Syntaxin hac ratione, ut ex sententiarum non ex verborum diversitate judicer, animo comprehendit, omnium, quotquot sunt, linguarum Syntaxin fallacime vel suo Marte dijudicabit.

§. 39. Sed ad totum methodi meæ ambitum revertor. Sedulo igitur considerent aliter sentientes, priusquam salutaria sed inusitata consilia sublato supercilio spernant, sedulo inquam considerent, quæ nunc brevissime proponam. Lingua igitur latina non aliter comparata est, ac aliæ linguæ. Fieri igitur per se potest, ut quis sola loquendi & scribendi consuetudine eo elegantia, copiae & puritatis perducatur, quo perveniunt nostrates in patria lingua lectionis & auditionis beneficio, vel sine Grammatices, librique memorialis subsidio. Sunt equidem fateor multa recentioris inventionis argumenta, quæ sine ambagibus pure latine exprimi non possunt. Quorum vero si unum alterumve in sermones quotidianos incidit, his ambagibus uti non absurdum erit. Si autem ex instituto de toto talium rerum genere loquendum esset, scilicet de re nostra coquinaria, vestiaria &c., tum quidem vernacule loqui suaserim, id quod methodum, latine ex usu discendi, minime tollit. Porro multo facilius est, si hominem extraneum adeo ad summam germanicæ castitatem, puritatem & elegantiam instituere velles, eidem primo consuetudine loquendi, legendi & scribendi eam, qua nostrates illiterati gaudent, facultatem & puritatem comparare, & tum exercitiis grammaticis & Criticis, quicquid hæsit barbarismorum & solæcismorum, expurgare; quam si vocabula & regulas ante linguæ usum ediscendas traderes, & tam parum germanice legeres, ac vulgo latine in scholis legitur, loquendo vero, ut in scholis latinis fit, prorsus abstineres. Quare cum latina a patria lingua reliquisque naturæ suæ ratione non differat, methodus legendi, loquendi, scribendi, postea vero grammaticam & crisin docendi per se promptior, melior, faciliior & expeditior est, quam ea, quæ vulgo publice & privatim exercetur. Hæcque differentia tanta est, ut minimum in ratione quadrupla naturalis illa methodus artificiosam ac vulgo tritam superet. Nec sententia nostra nos depellere debet tot seculorum totque maximorum virorum auctoritas, qui contrarium tenent. Quis enim nescit, ita comparatum esse genus humanum, ut vel absur-

diffimī errores per longam temporis seriem ad posteros possint propagari. Quid stultius? quid pontificiorum superstitione nocentius? At quot seculorum auctoritas pro illa facit?

§. 40. Sed ubi sunt magistri, qui tam bene latine loquuntur, quam nostratium honestiores quique, quamvis illiterati, germanice? Sunt, inquam, nonnusquam. Ad minimum possunt esse omnes, qui operam & diligentiam in hoc studiorum genere ex animo collocare volunt. Maxima vero hæc difficultas est, quod talis præceptor fere non habeat alios, quibuscum colloquendo suam linguæ facultatem promptiorem, copiosiorē & elegantiorē reddere queat, quod incommodum cessaret, si latinæ linguæ usus ut olim, inter doctas magis obtineret, atque in doctōrum celebritate quotidie versaretur præceptor. At dicis, quis laudet morem in monasteriis inque Polonia & Hungaria receptum, ubi pueri barbariem solam, non latinitatem discunt? Respondeo, nemo sanus hoc laudaverit. Sed homini latinitatis studioso non necesse esse credo, tam barbare loqui, ut loquuntur illi; nec oportere, ut apud nos probatæ auctoritatis auctorum lectio negligatur, ut apud illos; nec me velle, ut grammaticorum criticorumque ars parvi habeatur, ut apud illos. Quot e contrario vidimus Jesuitas, qui conjuncto linguæ latinæ usu cum grammatica & Critica arte, ad magnam eloquentiæ Romanæ laudem pervenere? At non datur præceptor, cujus sermo domesticus non multis barbarismis & solœcismis scateat. Nonnullis fateor. Sed omnis puerorum magister eo puritatis pervenire potest, ut rectius & purius loquatur, quam scripta sunt complura Philosophiæ, Rhetorices, Historiæ, Theologiæ, Jurisprudentiæ compendia, & in prælectionibus suis declamant plurimi harum disciplinarum doctores. Igitur, qui negat, confabulandum esse cum tali magistro, neget eo magis, legenda esse dicta compendia, & audiendos ejusmodi doctores. Sed neutrum negat, qui fatetur, copiam linguæ ex sermone & lectione vel non perfectæ puritatis librorum hauriri posse; castitatem vero & puritatem non nisi arte critica parari, tum instituenda, cum homo bonas malasque phrasas æque novit, & tum distinguere discit. Sed copia prius & potius opus est, quam puritate & castitate. Puritas vero & castitas, ut dixi, ex Grammatica & arte critica petitur. Enimvero grammatices & artis criticæ studia eo succedunt citius & felicius, quo discipulus prius &

& majores in copia linguæ progressus fecit. Jam vero quis neget, copiam prius acquiri illi discipulo, qui quotidie loquitur, multas disciplinas in hac lingua explicatas audivit, multa legit, multa ex usu scripsit, quam qui aliquot annis in vocabulario ediscendo & paucis auctorum periodis misere vertendis, exercitiis denique ex vocabulario & phraseologia corrasis defudavit. Quare sole clarius est, discipulum hac naturali methodo institutum vel ad exactissimam, purissimam, castissimam, elegantissimam Romanæ linguæ facultatem longe citius, certius & facilius adspirare & pervenire posse, quam quemquam alium. Nec vernaculæ linguæ in hac methodo quicquam metuendum est, cui poliendæ plustemporis relinquo, quam alii, & plus impedimentorum adimo. Quippe interpretationes & versiones ex latina, cum quidem prius incipiuntur, quam utriusque linguæ indoles separatim puero perspecta est, ingens est impedimentum, in vernaculæ puritate & elegantia proficiendi. Nec desperet aliquis meam methodum sequens, si puer hoc modo latine loqui incipiens barbarissime & absurdissime loquatur, ita ut pro *patrem venire video*, dicat, *vidio patrum venare*. Perpendat potius, idem omnibus parvulis in omni lingua vel etiam in vernacula accidere, & temporis progressu ex solo usu linguæ ad certum usque perfectionis gradum emendari. Nec metuat quisquam, ne confundantur linguæ, popularis, Misnica, Latina, Gallica, si a primis annis omnibus simul usurpandis puer assuescat. Confunduntur sane, fateor. Sed ea confusio cessat in tempore. Exemplo sunt Saxones inferiores, quin illi Galli, qui hic locorum liberos educant, qui cum parentibus gallice, cum familia Holsatice, cum honestioribus familiaribus, Misnice, loquuntur. Quicquid autem residet confusionis, sua cujusque linguæ ars critica expellet, sine qua nulla perfectionis spes est, quali quali methodo utaris.

§. 41. Sed quid defensione opus est illi methodo, quæ adversariam audacissime & feliciter impugnare potest? Qui enim pueros, nulla, nisi quæ ex grammatica, vocabulario, phraseologia & scholastica illa auctorum evisceratione oritur, facultate instructos, audit vertentesne dicam an corrumpentes, auctorum dicta; qui videt eorum stili exercitia, imitationes, chrias ex vocabulis & phrasibus memoriæ mandatis, ex Lexico secundum regulas Grammatices vix ad verbum intellectas centonum in-

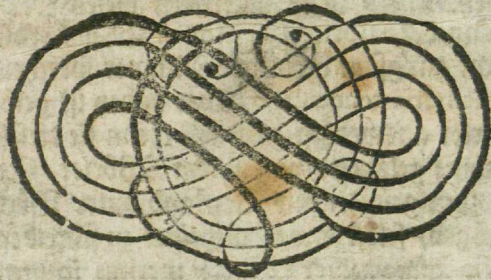
stat confutas & confartas: nã ille, nisi occœcatus majorum consuetudine & more sit, quicquid occlament ludi magistri, qui quod sibi commodum & promptum, quam quod discipulis conducibile est, potius tuentur, confiteatur necesse est, nullam fœcundiorẽ barbarismorum & solœcismorum matrem esse, quam eam, quam privatim abrogatam volui, scholasticam methodum. Quare, qui discipulum, quam citissime fieri potest, pure, caste & ornate in utraque scribere docere vult, ceu pestem, si potest, methodum vulgo tritam fugiat.

§. 42. A restitutis literis fuere semper quidam viri, qui eadem, quæ proposui, senserunt, approbarunt & suaserunt. Adeat MORHO-
FIUM, LOCKIUMque, qui copiose nomina hæc & exempla ab iis præ-
stita intueri vult. Sufficiant mihi 1) *ERASMVS* in arte notoria: *cum*
nihil audies, nisi bene latine loquentes, quid obstat, quo minus intra
paucos menses ediscas latine, cum illiterati pueri Gallicam aut Hispa-
nicam linguam discant exiguo temporis spatio? 2) *GESNERVS* V.
C. Latinitatis puræ hoc seculo facile optimus defensor, tutor & doctor,
cui si vel minima mei instituti pars non displicet, sinistra multorum
mortalium iudicia æquissimo animo feram, pag. 307. in ed. HEINECII
de stilo, ita mentem suam aperit: 1) *Ex usu solo loquendi in nulla lingua*
disces scribere, accurate scribere. 2) *Sed ex usu loquendi loqui disces,*
ut loquuntur ii, a quibus didiceris. 3) *Qui igitur aliquando volunt*
loqui latine, iis cum idoneis hominibus loqui prodest. 4) *Imo etiam*
ad intelligendum & scribendum tantum confert, quantum in vigenti-
bus hodie linguis conferre quotidie videmus. 5) *Sed ad hoc, ut accu-*
rate & ornate scribere possimus, insuper opus est (attendas, lector, insuper)
lectione & aliis remediis. 6) *Habitus male loquendi nocet scribere ac-*
curate volentibus. 7) *Ceterum sunt tres gradus simul quidem tractan-*
di, sed ordine, quo eos indicamus, perficiendi in adultis, intelligere, scri-
bere, loqui. 8) *In infantibus inveri ordo potest, & res modo illo na-*
turali tractari, quo alias linguas discimus. 9) *Sed illud cum demum*
fiet, cum idoneis præmiis invitati idonei homines parvorum institutioni
præficientur. Idem in præfat. ad Gram. Cell. Gleichwie die Spra-
chen eher gewesen, als die Grammatik, also ist gewiß, und unleug-
bar, daß es hundertmahl leichter, durch den Gebrauch und die Übung
ohne Grammatik eine Sprache zu lernen, als ohne Übung und Ge-
brauch

brauch allein aus der Grammatik. Das erste geschieht täglich von Millionen Menschen in Ansehung der Muttersprache, und von viel hundertten in fremden Sprachen. Das letzte ist schlechterdings unmöglich, und leider tausend Exempel solcher unglückseligen bekannt, welchen die Grammatik, das ist, das unvernünftige auswendig lernen derselben zu weiter nichts gedienet, als ihnen einen unauslöschlichen Haß zum Studiren beizubringen, den Kopf zu verwirren, und sie zu andern vernünftigen Verrichtungen desto unüchtiger zu machen. Es lautet dieses etwas hart, es ist aber eben so wahr, als es betrübt, und von Seiten derer, die es einsehen und ändern können, unverantwortlich ist, es ferner so geschehen zu lassen. Sollte und müßte eines von beyden versäumt werden; so ist ein Mensch, der ohne Grammatik die Sprache dennoch durch den Gebrauch gelernt, ohne alle Vergleichung besser daran, als einer, der die Grammatik bis auf alle Kleinigkeiten auswendig gelernt, aber dabey aus Mangel der andern Übungen weder etwas in dieser Sprache geschriebenes gründlich versteht, noch selbst sich richtig in derselben ausdrücken kan. *===* Ehe die Kinder noch lesen können, kan man schon anfangen, ihnen allerhand lateinische Wörter und Formeln vorzusagen. Man kan ihnen die biblischen Historien erzählen; man kan ihnen leichte Fabeln vorsagen, und bey dieser Gelegenheit auch die vornehmsten Wörter und Aussprüche lateinisch beybringen. Ein Kind von 4. bis 5. Jahren wird keine Mühe haben vom bloßen Vorsagen zu lernen. *Caput mihi dolet, vulneravi digitum, Vulpes abstulit corvo caseum.* - - - So fänget man die grammaticalische Erkenntnis damit an, daß man die Kinder belehrt, was die Wörter Singularis, Pluralis, Nominativus &c. zu bedeuten haben. *===* Die Patronen dieses Mißbrauchs (von Auswendiglernung der Vokabeln) grossen Theils redliche aber von dieser Sache nicht gnugsam berichtete Männer sprechen: *tantum scimus, quantum memoria tenemus.* Aber dabey ist gewiß, daß die, so am meisten Wörter auswendig gelernt, wenn sie dieselben auch nicht im Zusammenhange gelernt, von ihrem Wörter-Schatz nicht die mindeste Hälfte zum gründlichen Verstand guter Bücher, nicht das geringste Vermögen, selbst etwas tüchtiges zu schreiben haben. *Vide etiam, quæ hic vir immortaliter de literis meritis in præfatione ad Livium*

vium de lectione stataria scholastica, deque excerptis & dictandis phrasibus, de infinita analysi, constructione, imitatione, & Medæ ritu discriptione auctorum sapientissime disputat. Nec non adeas, lector, clarissimum Hamburgensium sidus, Virum, cujus nunquam sine summa veneratione & incredibili grati animi affectu meminisse possum, doctissimum Reimarum P. P. qui in sodalitatibus, quæ Jenæ est, latinæ scriptis, exhibuit methodum discendæ latinæ linguæ, multo longius a vulgari quam a mea distantem, cujus summa in legendi & scribendi usu posita est, quæque vocabularii abusus & præproperum Grammaticæ usum æque ac ego respuit.

§. 43. Ex his sequuntur, 1) vulgaris via ut magistris sit commodior, discipulis perniciosior; 2) ut illi pueri, quibus aut sola bonorum auctorum intelligentia aliquando sufficit, aut qui delicatius & mollius educandi sunt, si ad recte scribendi & loquendi latine facultatem eos pervenire velis, usu ad intelligendi copiam, tum ad libros intelligendos, tum ad audita & lecta, ex solo usu, pro virili, voce & stilo imitanda, hinc ad Etymologiam, post ad Syntaxin, denique ad artem Criticam sint perducendi; 3) ut fieri non possit, quin ita docti multo majores in omni studiorum genere progressus faciant sine sua molestia, & propositam hanc methodum suo exemplo comprobent; 4) cum de scholis publicis nulla spes sit, fore, ut a tritis ambagibus ad compendiosorem auctioremque viam deflectant, ut eo magis doctoris sit privati, libertate sua ad discipulorum suorum commodum frui, & eo docere melius, quo sumtuosior privata, quam publica, puerorum institutio est.

Læs mere om projektet på:

www.kb.dk/EOD

www.books2ebooks.eu

Om EOD-projektet

“eBooks on Demand” (EOD) – på dansk “eBøger on Demand” – er et europæisk samarbejdsprojektet, der blev indledt i 2006. Det omfatter 14 national- og universitetsbiblioteker fra hele Europa og finansieringen sker bl.a. via EU.

Projektet har gjort det muligt for brugere af Det Kongelige Bibliotek at bestille ældre bøger som eBøger på nettet via REX. På længere sigt vil brugere på denne måde få adgang til millioner af bøger på nettet fra europæiske biblioteker leveret i digital form som søgbare PDF-filer – såkaldte eBøger.